

تحول سیاست امنیتی جمهوری اسلامی ایران در حوزه حقوق محیط زیست

تألیف

دکتر یحیی پیرعلی

دانش آموخته رشته حقوق عمومی

سرشناسه	:	پیرعباسی، یحیی، ۱۳۴۳-
عنوان قراردادی	:	ایران، قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	:	تحول سیاست امنیتی جمهوری اسلامی ایران در حوزه حقوق محیط زیست/تالیف یحیی پیرعباسی.
مشخصات نشر	:	تهران: دانشگاه غیر دولتی - غیر انتفاعی عدالت، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	:	۱۷۷ ص.
شابک	:	978-600-842024-8
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۱۶۷.
موضوع	:	حقوق محیط‌زیست -- ایران
موضوع	:	Environmental law -- Iran
موضوع	:	سیاست محیط‌زیست -- ایران
موضوع	:	Environmental policy -- Iran
بندی کنگره	:	KMH۷۲۱۳
رده بانی دیو	:	۳۴۴/۵۵۰۴۶
شماره کتاب بانی ملی	:	۶۲۰۶۵۴۰

تحول سیاست امنیتی جمهوری اسلامی ایران در حوزه حقوق محیط زیست

کتب یحیی پیرعباسی

انتشارات دانشگاه غیر دولتی - غیر انتفاعی عدالت

چاپ اول: ۱۳۹۹ تعداد: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۲۰-۲۴-۸

قیمت: ۵۳۰/۰۰۰ ریال

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف شرع و اخلاق است.

موارد تخلف را به دانشگاه عدالت گزارش فرمایید.

حق چاپ محفوظ و منحصر «دانشگاه عدالت» است.

آدرس و تلفن: سازمان مرکزی دانشگاه عدالت: تهران، خیابان ولی عصر (عج)، بالاتر از میدان ولی عصر (عج)،

خیابان دانش‌کیان، پلاک ۲۶

تلفن: ۰۲۱-۸۸۴۹۷۸۳۲

سایت دانشگاه: www.edalat.ac.ir; ایمیل دانشگاه: info@edalat.ac.ir

باسمه تعالی

بعد الحمد و الصلاه

از افتخارات فقه اسلامی این است که در دورانی که در نیمه تاریک این عالم تماشای به کام شیر افکن بردگان تفریح مردمان بود آموزه‌ی (انکم مسئولون حتی عن البقاع و البهائم) را به رخ تالیف بشریت کشید تا آشکار گردد شعاع پاسخگویی انسان در برابر خالق هستی نه تنها منحصر به هم‌نوعان خود اعم از سیاه و سپید و آزاد و برده نیست بلکه عرصه‌های زمین و حیوانات را هم شامل است. مجموعه احکام فقهی مربوط به محیط زیست که گاه در قالب احکام الزامی و گاه در قالب مستحبات و مکروهات بیان شده است تابلوی غرورآفرین و چشم‌نوازی این جامعه است. شریعت نورانی محمدی صلی الله علیه و آله و سلم را پیش چشم هر ناظر منصفی ترسیم کرده است.

پیچیدگی‌های زندگی امروز به مقوله سید ریست ابعاد دیگری نیز افزوده است. پر واضح است که هر تصمیم کلان و یا حتی بعضاً خرد زیست، محیطی تا چه حد می‌تواند بر معیشت و اقتصاد و به تبع آن امنیت عمومی اثر کند.

دانشگاه عدالت مفتخر است که اولین اثر خود در این زمینه را از خلال سرپنجه توانمند و مجرب آقای دکتر پیرعباسی دام عزه که علم و عمل و تجربه را به هم آمیخته جامعه علمی کشور عرضه می‌دارد.

حقیر ضمن آرزوی طول عمر و دوام توفیقات امیدوارم که این اثر در کفه حسنات ایشان و باقیه صالحه‌ای برای دانشگاه عدالت باشد.

دکتر محمد حسین بیاتی

رئیس دانشگاه عدالت

فهرست مطالب

۱۱.....	پیش‌گفتار
۱۳.....	مقدمه
۱۹.....	فصل اول: مفهوم شناسی و تعاریف
۲۱.....	قلمرو مفهوم شناسی امنیت
۲۱.....	مفهوم محیط زیست
۲۳.....	انواع محیط زیست
۲۳.....	محیط طبیعی
۲۴.....	منابع طبیعی تجدید ناپذیر
۲۴.....	منابع طبیعی تجدید پذیر
۲۴.....	محیط مصنوعی یا ساخته شده
۲۵.....	محیط اجتماعی-اقتصادی
۲۵.....	اهمیت حفاظت از محیط زیست
۲۸.....	مبانی و اصول حاکم بر حفاظت از محیط زیست
۲۹.....	تاریخچه اقدامات حقوقی بین‌المللی محیط زیست
۲۹.....	حقوق محیط زیست قبل از سال ۱۹۷۲ (کنفرانس استکهلم)
۳۰.....	حقوق محیط زیست تا سال ۱۹۹۲
۳۲.....	حقوق محیط زیست از سال ۱۹۹۲ تا کنون
۳۳.....	اصول و مبانی حقوق بین‌الملل محیط زیست
۳۵.....	توسعه پایدار، یکپارچگی و وابستگی متقابل
۳۶.....	عدالت بین نسلی و فرا نسلی
۳۷.....	شفافیت، مشارکت عمومی و دسترسی به اطلاعات و جبران خسارت
۳۷.....	همکاری و مسئولیت‌های مشترک اما متفاوت
۳۹.....	احتیاط
۴۰.....	پیشگیری
۴۱.....	اصل آلوده کننده و یا پرداخت کننده
۴۲.....	میراث مشترک و دغدغه مشترک بشری
۴۲.....	زمانداری (حکمرانی مطلوب)

۴۴	مفهوم شناسی امنیت
۴۴	مفهوم کلی امنیت
۴۸	خصوصیات و ویژگیهای امنیت
۴۹	امنیت مفهومی کلی و غیرقابل تجزیه
۵۰	امنیت مفهومی نسبی
۵۰	امنیت مفهومی ذهنی
۵۲	سطوح و ابعاد امنیت
۵۷	ابعاد امنیت ملی
۵۸	امنیت ملی در ابعاد داخلی
۵۹	امنیت ملی در ابعاد منطقه ای
۶۰	امنیت ملی در ابعاد بین المللی
۶۴	امنیت زیست محیطی
۷۰	مفهوم شناسی امنیت زیست محیطی
۷۳	تهدیدات زیست محیطی امنیت ملی
۷۷	فصل دوم: عوامل تهدیدات زیست محیطی در کشور ایران
۸۰	عوامل تهدید زیست محیطی
۸۰	تهدید آب
۸۱	جغرافیای آب
۸۴	لزوم اتخاذ سیاست منطقه ای
۸۵	بررسی و تحلیل کارشناسان
۸۶	آلودگی هوا
۸۷	تهدیدات فعالیت های صنعتی
۸۸	وسایل نقلیه
۸۹	تهدیدات سوزاندن پسماندها
۹۰	تهدیدات نیروگاه های هسته ای و آزمایشات اتمی
۹۱	گرمایش جهانی اقلیم
۹۳	پیمان بین المللی وین برای حفاظت از لایه ازن
۹۳	پیمان بین المللی تغییرات آب و هوا
۹۴	انرژی و تأثیر آن در زندگی بشر

۹۵.....	وضعیت انرژی در ایران (مصرف و تولید)
۹۸.....	تاثیر خاک مرغوب بر محیط زیست و تهدیدات بیابان زایی
۱۰۱.....	عوامل موثر بر فرسایش خاک در ایران
۱۰۲.....	عوامل انسانی تشدید کننده فرسایش خاک
۱۰۴.....	عوامل موثر بر تشدید فرسایش در اراضی زراعی
۱۰۵.....	عوامل موثر بر تشدید فرسایش در اراضی منابع طبیعی
۱۰۵.....	فقدان رویکرد حفاظتی در فعالیتهای عمرانی

فصل سوم: قواعد، قوانین و مصوبات و آیین نامه های آمرانه داخلی و بین المللی

۱۰۹.....	محیط زیست
۱۱۱.....	قوانین حقوقی بر محیط زیست
۱۱۴.....	بررسی متن و الفاظ اصل، نگاه قانون اساسی
۱۲۳.....	محیط زیست در سیاست های کلی
۱۲۳.....	برنامه اول توسعه اقتصادی اجتماعی
۱۲۵.....	برنامه دوم توسعه اقتصادی و اجتماعی
۱۲۶.....	برنامه سوم توسعه؛ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
۱۲۸.....	برنامه چهارم توسعه اقتصادی و فرهنگی
۱۲۹.....	نقاط مثبت برنامه توسعه چهارم در حوزه محیط زیست
۱۳۱.....	نقاط ضعف برنامه چهارم در حوزه محیط زیست
۱۳۳.....	برنامه پنجم توسعه اقتصادی و اجتماعی
۱۳۳.....	برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
۱۳۴.....	محوریت حفظ محیط زیست
۱۳۵.....	قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی
۱۴۶.....	آیین نامه ها و تصویب نامه های مصوب هیئت وزیران
۱۴۸.....	معاهدات بین المللی
۱۴۸.....	معاهدات بین المللی جهانی
۱۵۱.....	معاهدات بین المللی منطقه ای
۱۵۱.....	معاهدات بین المللی دو جانبه
۱۵۲.....	مصوبات هیأت وزیران در مورد اجرای معاهدات بین المللی
۱۵۳.....	سیاست های برخاسته از قوانین موضوعه در حوزه محیط زیست

پیش‌گفتار

بستر پیدایش و آفرینش و زندگی انسان، محیط زیست است و انسان نیازهای جسمی خود را باید از طبیعت استخراج کند. انسان با تحصیل قدرت از طریق ابزار صنعتی، تصرفات بی‌رویه‌ای در محیط زیست انجام داده به شکلی که سبب آلودگی و تخریب آن شده است. بیش از پنجاه سال است زنگ خطر آلودگی و تخریب محیط زیست بشری به صدا درآمده است. بطوری که حقوق بر محیط زیست سالم، جزء اصلی‌ترین برنامه‌های نسل سوم حقوق بشر معرفی شده است. تهدید امنیت انسانی از جنبه نظامی فراتر رفته و علاوه بر جنبه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی مسایل زیست محیطی را نیز در بر گرفته است. موضوعات مختلف مرتبط با انسان، در جمله پیدایش مکاتب سازه‌انگاری و کپنهاک در مقوله امنیت، محیط زیست را تحت بحث قرار داد. تا تهدیدات آن مورد شناسایی و نسبت به آن ساز و کارهای حفظ و حراست از آن را مرتفع سازد؛ بدین‌منظور شناسایی آلودگی آب، هوا، خاک و دیگر عوامل تهدید زیست محیطی در اولویت قرار گرفت. جمهوری اسلامی ایران از ابتدا با تصویب اصل پنجاه در قانون اساسی، حتی بر محیط زیست را به رسمیت شناخت و آلودگی و تخریب آن را ممنوع اعلام کرد و حفظ آن را وظیفه حاکمیت و مردم برشمرد و حق نسل‌های بعدی را نیز در آن لحاظ کرد. پس از آن در قوانین بالادستی و برنامه‌های توسعه مرحله به مرحله و با پیشرفت زمان و امکانات نشر، توجه به محیط زیست را افزایش داد بطوری که در برنامه ششم توسعه، حفاظت از محیط زیست، محور تمام پروژه‌های بزرگ قرار گرفت و تمامیت دولت و قوه مجریه را درگیر رعایت و حفظ محیط زیست کرد؛ با ملحق شدن به همه معاهدات بین‌المللی و منطقه‌ای در خصوص حفاظت از محیط زیست الزامات بین‌المللی را پذیرفت و آموزش همگانی و اطلاع‌رسانی و جلب مشارکت مردمی و تأسیس صندوق ملی محیط زیست برای جلب مشارکت مردمی، دولتی، داخلی و خارجی و تأمین اعتبار طرح‌های حفاظت از محیط زیست و کاهش آلودگی قدم‌های بلند در عرصه قانون‌گذاری و اجرا برداشت و حفظ محیط زیست را در سیاست کیفری تدوین کرد. در این کتاب تحول سیاست امنیتی نظام جمهوری اسلامی ایران در

طول سال‌های پس از انقلاب اسلامی در حوزه محیط زیست با توجه به مفاهیم نوین امنیتی مورد بررسی قرار گرفته است. در پایان، برخورد لازم می‌دانم از مسئولان محترم دانشگاه عدالت، بالاخص جناب حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمدحسین بیاتی رئیس محترم دانشگاه، به‌دلیل همکاری در طبع و نشر این اثر، تشکر و سپاسگزاری نمایم. در آخر سخن، از تمامی صاحب‌نظران، استادان، محققان و پژوهشگران عرصه محیط زیست، انتظار دارم با ارائه دیدگاه‌ها و نظرات اصلاحی خویش، اینجانب را در ارائه بهتر این کتاب در چاپ‌های بعدی، یاری فرمایند.

یحیی پیرعباسی